

Morální limity omezení migrace v liberální demokracii¹

Vybrané perspektivy v českém kontextu

Michal Trčka

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity
v Liberci
michal.trcka@tul.cz

Abstrakt:

Autor se zabývá morálními otázkami spojenými s omezením migrace. Reflektuje při tom významné publikace týkající se migrace, které vyšly v českém prostředí v posledních letech (překlady i tituly tuzemských autorů) a buď obsahují normativní argumentaci, nebo je lze explicitně vztáhnout k oblasti etických úvah.

V textu je vedena polemika především s partikularistickým kolektivismem, obhajujícím různé formy omezení migrace a legitimitu existence suverénních států, které mají právo na uzavření svých hranic. Vůči této koncepci autor vznáší námítky z pozice liberalismu, již spojuje s konceptem liberálně-demokratického státu. Závěr statí je věnován analýze a obhajobě prospěchu, jenž plyne z otevření hranic.

Klíčová slova: liberalismus, migrace, morální filosofie, omezení imigrace, otevřené hranice

DOI: <https://doi.org/10.46854/fc.2021.2r.271>

Otázky a problematika, které jsou spjaty s uprchlictvím a obecněji migrací, jsou nejen součástí širšího zkoumání tematiky migrace v politické filosofii a sociálních vědách, ale rovněž specifickou komplexní oblastí etických úvah. Proč je vlastně důležité zkoumat otázku migrace z etické perspektivy? Etika nabízí pohled na sféru mravního pojmání světa, formulování mravních postojů, konstrukce mravních soudů nebo mravních diskurzů. Etické teorie nám mohou poskytnout podněty, jež povedou k přehodnocení našich morál-

---

1 Úvodem bych rád poděkoval Josefu Velkovi, který vznik tohoto článku inicioval.

ních postojů,² protože pokud porozumíme mravním soudům, pak zároveň získáme i předpoklady k tomu, abychom je dokázali lépe používat.³ Morální argumenty a argumenty rozvíjející otázky spravedlnosti mohou být navíc silnou výbavou při utváření veřejného mínění, a to nejen u takových kontroverzních témat, jako je migrace.⁴ Etická perspektiva má v případě tematiky migrace své opodstatnění také z toho důvodu, že v debatách o této problematice se střetávají spíše hodnoty než důkazy.⁵

Základní otázka tohoto textu zní: *Nakolik je z morální perspektivy obhajitelné omezování migrace (jaké jsou jeho morální limity) ve společnostech, které se hlásí k liberální demokracii a jejím principům?* Cílem textu je pokračovat v diskuzi, která se věnuje v českém kontextu migraci, a nabídnout polemizující odpověď na vybrané argumenty obhajující různé podoby omezení migrace. V jednotlivých částech studie budou také představeny významné publikace, které buď obsahují normativní odůvodnění, nebo se jejich argumenty dají převést do oblasti etických úvah. A to jak překlady zahraničních monografií, tak publikace tuzemských odborníků zabývajících se migrací, které vyšly v posledních letech (po vyvrcholení tzv. uprchlické krize v roce 2015).⁶ Zaměřím se především na to, jakým způsobem na argumentaci těchto autorů dokáže reagovat morální filosofie.

Zjednodušenou metaforickou kategorizaci, která nám může pomoci zorientovat se v prostoru různých postojů k tematice migrace, nabídl ve svém novinovém článku Tomáš Hříbek, který rozdělil filosofy dle jejich postojů na *vítače, hledače a zamykače*.⁷ *Vítači* chtějí rozšířit práva migrantů, zastávají tedy v otázkách svobody a rovnosti všech lidí univerzalistická morální stanoviska a obhajují koncept otevřených hranic; *hledači* se snaží nalézt kompromis mezi liberalismem představovaným *vítači* a izolacionismem; *zamykači* jsou zastánci izolacionismu, zastávají tedy partikularistická morální stanoviska, obhajují legitimitu existence suverénních států a právo na uzavření jejich hranic. Přestože se v případě zmíněného Hříbkova textu jedná o žurnalistickou formu úvahy, domnívám se, že je vhodná i pro převedení do odborné diskuze, protože dobře odráží klíčové pozice, jež rezonují jak mezi českou veřejností, tak v odborných analýzách. Žurnalistická forma má však pochopitelně své limity, proto k dalšímu zpřesnění a odbornému doplnění této Hříbkovy

2 Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2018, s. 80–81.

3 Kolář, P. – Svoboda, V., *Logika a etika. Úvod do metaetiky*. Praha, Filosofia 1997, s. 23.

4 Viz např. Shapiro, I., *Využívání veřejného mínění v politice: poučení ze zrušení dědičné daně*. In: Týž, *Skutečný svět demokratické teorie*. Přel. J. Koubek. Praha, Karolinum 2012, s. 241–296.

5 Collier, P., *Exodus. Jak migrace mění náš svět*. Přel. B. Roboková – V. Richards. Praha, Libri 2017, s. 12.

6 Tento přehled si nenárokují, aby byl považován za vyčerpávající.

7 Hříbek, T., *Máme zavřít hranice na sto západů? Lidové noviny*, 22. 7. 2017. Dostupné na: <https://www.pressreader.com/czech-republic/lidove-noviny/20170722/281998967517235>; [cit. 28. 3. 2021].

metaforické definice využiji kategorizaci Andrey Baršové a Pavla Barši z dnes již klasické studie *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, kterou přizpůsobím perspektivě morální filosofie.⁸

Přestože Baršová a Barša využívají svou kategorizaci v analýzách migrační politiky liberálně-demokratických států, domnívám se, že je možné ji využít také v rámci úvah, jež nahlížejí na migraci z etické perspektivy.⁹ Jedná se o škálu kategorizace mezi dvěma abstraktními modely politického rozvažování: a) univerzalistickým pólem spojeným s principy svobody a rovnosti a se závazkem respektovat základní práva (což je univerzalistické poslání liberálních států) a b) inkluzivním pólem spojeným s principem suverenity a zájmy daného národa a se závazkem starat se o dobro specifického kolektivu (což je partikularistické a kolektivistické poslání národních států).¹⁰ Je-li tedy stát zároveň národní i liberální (tedy obsahuje požadavky univerzalistického i inkluzivního pólu), měl by zajišťovat jak kolektivní dobra příslušníků daného národa, tak jejich individuální práva.¹¹ Jak se budu snažit ukázat, morální limity omezení migrace v liberálně-demokratickém státě ovšem upozorňují na nesoulad mezi obecnými liberálními principy a jejich konkrétním naplňováním, který je součástí širší problematiky, jež vyúsťuje v určité napětí. Toto napětí může spočívat například v nedostatečné artikulaci vztahu mezi liberalismem a demokracií, jež vede také ke slábnutí legitimacy demokratických institucí, úpadku politických stran nebo vzestupu šovinistického populismu, tedy k širě založeným problémům krize liberální demokracie.¹²

Zmíněným dvěma modelům odpovídají dva přístupy, jejichž porovnání je možné pojímat rovněž jako škálu morálního rozvažování. Přístup *univerzalistického individualismu*, v širokém slova smyslu ho můžeme nazvat liberálním, za svůj základní referenční bod považuje jednotlivce jakožto příslušníka lidského druhu. Jedná se o deontologický přístup, který klade důraz především na práva a principy a zohledňuje při tom nároky všech příslušníků obecného lidského společenství.¹³ *Partikularistický kolektivismus*, v širokém slova smyslu ho můžeme nazvat nacionalistickým, za svůj základní referenční bod naopak považuje národ a jeho příslušníky. Jedná se o konsekvenčialis-

8 Baršová, A. – Barša, P., *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno, Masarykova univerzita–Mezinárodní politologický ústav 2005.

9 Sami autoři poukazují na to, že jejich kategorizace odráží normativní teorie migrace. Viz tamtéž, s. 20.

10 Tamtéž, s. 12; s. 20.

11 Tamtéž, s. 20.

12 Více viz v: Znoj, M. – Bíba, J. – Vargovčíková, J., *Demokracie v postliberální konstelaci*. Praha, Karolinum 2014, s. 7–8.

13 Baršová, A. – Barša, P., *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, c.d., s. 24–26.

tický či teleologický přístup, který dává přednost účelům a důsledkům a zohledňuje dobro příslušníků specifického národního společenství.¹⁴ Umírněné varianty, jako je tomu například v případě *hledačů*, přitom mohou využívat některé z hodnot obou přístupů.

Nejprve se budu věnovat *zamykačům* a argumentům partikularistického kolektivismu, následně pak *hledačům* a ve třetí části, která je současně závěrem textu, nabídnou analýzu morálního postoje *vítačů*, se kterým se ztotožňuji.¹⁵

1. „Zamykači“ a partikularistický kolektivismus

Domnívám se, že mezi *zamykače* je možné zařadit mimo jiné například Jana Kellera a Douglase Murraye – s upřesněním, že ani jeden z nich nehájí zcela izolacionistický postoj a nepohybuje se pouze v oblasti etiky. Nicméně je v jejich textech přítomna normativní argumentace a jsou mi myslím vhodnými příklady zastánců partikularistického kolektivismu. Britský novinář a politický komentátor Douglas Murray se v knize *Podivná smrt Evropy. Imigrace, identita, islám*¹⁶ věnuje především problémům spjatým s rozpadem evropské identity, sociolog Jan Keller v knize *Evropské rozpory ve světle migrace*¹⁷ rozvíjí tematiku ohrožení sociálního státu. Pro oba autory platí, že odmítají přístup univerzalistického individualismu opírajícího se o lidská práva. Tato práva totiž podřizují zájmům příslušníků specifických národních (evropských) společenství. Zatímco Murray tvrdí, že lidská práva byla chybně odvozená z křesťanství, a je tudíž otázkou, zda mohou fungovat i bez křesťanské víry, Keller kritizuje např. bývalého předsedu Evropské komise J.-C. Junckera za jeho přílišný důraz na povinnost Evropanů migranty přijímat (s ohledy na lidskou důstojnost, s odkazem na lidská práva, historickou spravedlnost a právní závazky).¹⁸ Oba autoři tak do jisté míry zpochybňují koncept lidských práv a ve svých vyjádřeních se dle mého názoru dostávají až za hranice liberálního myšlení. Nicméně jejich odůvodnění se dotýkají témat, která se dají hájit i z pozice liberalismu, a těmi se tedy budu v kontextu tohoto textu zabývat.

Oba zmínění autoři upozorňují na bezpečnostní rizika, která jsou spojena s příchodem imigrantů; více se této problematice věnuje Murray, který kriminalitu explicitně spojuje s „velkou kulturní odlišností“.¹⁹ Je však třeba

14 Tamtéž.

15 Další související a obsáhlejší argumentaci k tematice globální spravedlnosti a migrace obsahuje má kniha: Trčka, M., *Ne-prostupné hranice Evropy*. Praha, Epoque 2017.

16 Murray, D., *Podivná smrt Evropy. Imigrace, identita, islám*. Přel. A. Tomský. Praha, LEDA 2018.

17 Keller, J., *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha, Sociologické nakladatelství (SLON) 2017.

18 Murray, D., *Podivná smrt Evropy. Imigrace, identita, islám*, c.d., s. 12; Keller, J., *Evropské rozpory ve světle migrace*, c.d., s. 32–34.

19 Murray, D., *Podivná smrt Evropy. Imigrace, identita, islám*, c.d., s. 58.

objektivně upozornit na to, že co se týče vztahu bezpečnosti a omezení migrace, v souvislosti s nímž se často hovoří např. o nebezpečí terorismu či nárůstu kriminality, není možné k němu přistupovat zjednodušeně. Zmíněné problémy však hrozí i při restriktivní migrační politice, mohou totiž souviset například také s turismem. Snahy o omezování migrace navíc samy bezpečnostní situaci potenciálně zhoršují, protože spoluutváří poptávku po organizované kriminalitě: v podobě pašování migrantů přes hranice, nelegálního zaměstnávání a ubytovávání cizinců, jejich vykořisťování apod. Pokud se podíváme na kriminalitu již usazených migrantů, na růst násilí mezi zločineckými gangy nebo nárůst drobných zločinů spojovaných s přistěhovalci, pak se nám zároveň ukazuje známý problém: úroveň čtvrtí, ve kterých dochází k velké části těchto trestných činů, je spojena s nižšími sociálními standardy a soustředí se v nich z velké části právě imigranti hledající levné nájmy. Ty, kteří se odstěhují, vzápětí nahrazují noví. Je to opakující se obraz z francouzských předměstí, okrajových částí švédských měst a mnoha dalších míst, který názorně dokresluje problém sociálního vyloučení a sociální podmíněnosti kriminality.²⁰

Ani autoři beroucí koncept otevřených hranic nechtějí v hostitelských státech přijímat teroristy či příslušníky cizích armád, ale obyčejné lidi, kteří si chtějí zajistit bezpečný a důstojný život.²¹ Obavy z nárůstu nacionalismu, xenofobie, rasismu nebo vlivu krajní pravice u obyvatelstva národních států, které se objevují jako další typ ohrožení, také nejsou dostatečným argumentem proti přijímání imigrantů, měly by naopak vést k zamyšlení nad tím, co vede k radikalizaci obyvatelstva. Riziko násilných konfliktů je hrozbou také pro imigranty – a to by nás opět mělo vést k tomu, abychom trvali na dodržování zásad liberálního právního státu a důsledně odmítali každé jednání, které jeho fungování narušuje. To jsou podle mého názoru hlavní důvody, které by nás měly vést k hledání správných odpovědí na otázky související s bezpečností a tématy s ní provázanými. Nahlížíme-li na tuto problematiku z perspektivy morální filosofie, pak je omezení migrace v liberální demokracii možné odůvodnit pouze v případech, kdy je reálně ohrožena bezpečnost obyvatel, a to navíc pouze v omezeném rozsahu, nikoli absolutně. Je tedy odůvodnitelné bránit v migraci těm, kteří by mohli znamenat reálnou bezpečnostní hrozbu, a nikoli těm, kteří hledají podmínky k důstojnému životu.

Douglas Murray využívá při obhajobě omezení migrace motivy, jež jsou spojeny s národní nebo evropskou kulturní identitou. Tvrdí, že hrozí zánik evropských národů a kultury, křesťanského dědictví a víry, evropských hod-

20 Viz např. Fiala, J., *Teorie islámského spiknutí*. In: Beránek, O. – Ostřanský, B. (eds.), *Stíny minaretů. Islám a muslimové jako předmět českých veřejných polemik*. Praha, Academia 2016, s. 97–106.

21 Viz např. Carens, J. H., *The Ethics of Immigration*. Oxford, Oxford University Press 2013, s. 277.

not a evropské identity.²² Podle Murraye nárazové a radikální změny promění Evropu k nepoznání, protože se právě nyní nacházíme v období, kdy je naše civilizace slabá a nedokáže dobře vstřebat příchozí z odlišných kultur.²³ Navíc podle něj každá kultura obsahuje i špatné zvyklosti, ty kultury, ke kterým náležejí migranti, samozřejmě také. Některé skupiny přistěhovalců nejsou tak liberální jako jejich hostitelé, jejich příslušníci se neintegrují – a v rámci snah o ochranu identity těchto příchozích likvidujeme ve jméně multikulturalismu vlastní evropskou civilizaci.²⁴ Murray hájí zásady Edmunda Burkeho, podle jehož názoru jsou kultura a společnost nepsanou smlouvou mezi mrtvými, živými a dosud nenarozenými, a proto neexistuje v rámci dlouhodobého kolektivního života právo na nezvratnou proměnu společnosti.²⁵

Nyní je třeba položit si klíčovou otázku: Pokud zvažujeme zachování evropského nebo křesťanského kulturního dědictví a identity, je možné kvůli tomu v liberálně-demokratickém státě omezit migraci? Odpověď zní: Jelikož je liberální demokracie spojena s principy, které znemožňují diskriminaci na základě rasy, pohlaví nebo náboženství, státy hlásící se s k tomuto typu zřízení nemohou chránit svou kulturu takovým způsobem, který by zároveň narušoval vlastní principy jejich fungování. Omezování migrace tedy nemůže být bezmezně. Demokratický stát nemůže legitimně omezovat imigraci z důvodu ochrany národní kultury a identity, musí být otevřený všem příchozím, bez ohledu na jejich etnický původ či náboženské vyznání.²⁶

Jelikož je obecně známo, že lze doložit příklady, kdy imigrace nepřispívá k dezintegraci, vyplývá z toho (mimo jiné), že argumentace operující s hrozbou dezintegrace dostatečně neodůvodňuje omezení imigrace. Měli bychom se ovšem poučit ze situací, kdy se integrace nedaří, a zajistit, aby k nim docházelo co nejméně. Tvrzení o kulturní jednotě Evropy je také do jisté míry zavádějící. V některých evropských zemích je větší důraz obecně kladen na individualismus, v jiných naopak na tzv. tradiční hodnoty; odlišné hodnotové priority jsou kromě toho zastávány i v rámci jednotlivých skupin uvnitř států apod. Navíc: pokud uznáme, že právo na odlišnost je pro všechny občany nezadatelné, nemůže právě odlišnost být kritériem posilujícím omezování imigrace (pokud jednání imigranta není v rozporu s jinými hodnotami liberálně-demokratického uspořádání).²⁷ Všechny tyto argumenty vedou tedy k závěru, že i kdybychom zvažovali možnost omezení počtu imigrantů z důvodu ohrožení kultury daného společenství, bude takové omezení legitimní

22 Murray, D., *Podivná smrt Evropy. Imigrace, identita, islám*, c.d., s. 7–8; s. 11–14; s. 53–54; s. 191.

23 Tamtéž, s. 11–13.

24 Tamtéž, s. 53–54; s. 97–99.

25 Tamtéž, s. 268–269.

26 Carens, J. H., *The Ethics of Immigration*, c.d., s. 284.

27 Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*, c.d., s. 107.

jen tehdy, pokud ohrožení bude skutečně hrozit, a navíc pouze v rozsahu, který bude nezbytný k ochraně dané kultury.²⁸

Jan Keller se ve zmíněné knize *Evropské rozpory ve světle migrace* věnuje nárůstu nerovností mezi evropskými státy a polemizuje s morální povinností přijímat všechny imigranty. Události spojené s „migrační krizí“ využívá jako jakési zvětšovací sklo, s jehož pomocí chce popsat napětí a rozpory, které leží hlouběji a týkají se konstrukce Evropské unie. Kellerovou hlavní pozicí se tak zdá být snaha o legitimizaci omezení imigrace z důvodu ochrany sociálního státu. Imigrace totiž podle něj může zapříčinit například obecné snižování mezd – a navíc je třeba, přinejmenším v první fázi, počítat i s tím, že většina migrantů bude závislá na systému sociálního zabezpečení, což bude znamenat další zátěž pro již nyní přetížený sociální stát.²⁹

Kellerův výklad se tedy soustřeďuje na ochranu sociálního státu, přičemž on sám hájí tezi, že základem státního společenství jsou reciproční vztahy mezi spoluobčany. Domnívám se ovšem, že není žádný důvod předpokládat, že ochota imigrantů podílet se na vytváření společného zabezpečení či užitku bude menší než ochota ostatních občanů.³⁰ S migranty nejsou spojené jen náklady, neboť mimo jiné také zvyšují poptávku a přispívají na chod systému. Často nevyužívají sociální systém, i když do něj přispívají. Navíc: pokud jim je bráněno ve vstupu do země ve chvíli, kdy existuje na straně podnikatelů a firem poptávka po jejich pracovní síle, obvykle se do cílové destinace dostanou ilegálně, což může vést k daleko silnějšímu tlaku na snižování mezd, než kdyby byl jejich pobyt oficiální, a tudíž regulovatelný také s ohledem na pracovní právo a povinnosti zaměstnavatelů.

V porovnání s majoritou se mohou životní podmínky imigrantů jevit jako horší, ale i tak na tom mohou být přistěhovalci lépe než v zemích, odkud přicházejí. To ovšem nemá vpsledu vést k tomu, aby jejich životní úroveň byla v porovnání s majoritou trvale ponechávána na horší úrovni. Pokud jsou kritizovány například nevhodné pracovní podmínky, měla by tato kritika koneckonců směřovat ke kritice poměrů ve společnosti obecně, nikoli k omezení migrace. Jestliže má Kellerova analýza mířit ke kritice velkých nerovností mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie a neúměrně narůstajícímu vlivu nadnárodních korporací, pak myslím ve svém vyústění selhává. Sna-

28 Carens, J. H., *The Ethics of Immigration*, c.d., s. 285.

29 Keller, J., *Evropské rozpory ve světle migrace*, c.d., s. 159; nebo také týž, *Co skrývá multikulturalismus*. In: Tomský, A. – Loužek, M. – Kovanda, L. – Jakl, L. – Weigl, J. – Klaus, V. – Janáčková, L. – Břicháček, T., *Masová imigrace. Záchrana, nebo zkáza Evropy?* Praha, Institut Václava Klause 2016, s. 93–97. Tuto pozici sdílí např. také Douglas Murray. Viz Murray, D., *Podivná smrt Evropy. Imigrace, identita, islám*, c.d., s. 41.

30 Singer, P., *Jeden svet Etika globalizácie*. Přel. I. Viskupová. Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2006, s. 141–142.

ha omezit migraci jen staví jednotlivé skupiny znevýhodněných proti sobě: místní pracovníky proti zahraničním (nebo imigrantům obecně). Souhlasím s Josephem Carenssem, že nelze upřednostňovat jednu znevýhodněnou skupinu před druhou, neboť vyloučení jedněch neznamená zlepšení situace druhých. Daleko vhodnější je utvářet spojení vedoucí k prosazení jejich společných zájmů.³¹

Kellerova argumentace, jejímž cílem je obrana sociálního státu, má tedy omezený dosah. V tomto kontextu by – za předpokladu respektování principů liberální demokracie – mohlo být omezování migrace považováno za legitimní pouze tehdy, když by přistěhovalectví ohrožovalo schopnost státu udržet svůj stávající sociální režim.³² Navíc argumentace spojená s tematikou ochrany sociálního státu nutně vede k širším úvahám o globální spravedlnosti. A ty navozují dojem, jako bychom si pak v jejím rámci měli dle výše uvedených kritérií vybrat mezi poskytnutím podpory chudým příslušníkům bohatých států, nebo obecně všem lidem v chudých státech, nebo poskytnutím příležitosti lidem z chudých států, aby se přesunuli do států bohatých, kde by si mohli zajistit důstojné životní podmínky. To by však ve spravedlivém světě nebyla legitimní volba, protože by vycházela z rozdělení mezi místními a cizími, které pochází z lidských konstrukcí, a není tedy nutné, ale nahodilé a z pohledu morálky principiálně neudržitelné. Právě to se budu snažit dokázat v následující části této studie.³³

2. „Hledačí“: mezi univerzalistickým individualismem a partikularistickým kolektivismem

Co se týče argumentace *hledačů*, tedy autorů, kteří sice obhajují právo státu na omezení migrace,³⁴ ale snaží se o hledání takových kompromisů mezi liberalismem a izolacionismem, které budou v rámci liberální demokracie legitimizovatelné, je mezi ně možné podle mého názoru zahrnout například Josefa Koudelku či Paula Colliera.³⁵ Koudelka hledá principy takové migrační politiky, která bude uskutečnitelná a zároveň bude usilovat o co nejdoko-

31 Carens, J. H., *Imigranti a právo na pobyt*. Přel. M. Brabec – M. Kotišová – J. Velek. Praha, Filosofía 2016, s. 41–42. Tato kniha je založena primárně na uvedeném textu Josepha H. Carensse. Další autorky a autoři – M. M. Ngaiová, C. M. Swainová, D. S. Massey, L. Bosniaková, J. B. Elshtainová a T. A. Aleinikoff – pak nabízejí svá kratší stanoviska a komentáře na pozadí diskuze s ním.

32 Carens, J. H., *The Ethics of Immigration*, c.d, s. 281.

33 Tamtéž, s. 283.

34 Autoři konceptu *otevřených hranic*, k nimž patří například J. H. Carens, ovšem většinou nepopírají právo státu na omezení migrace, jen upravují jeho rozsah. Otevřené hranice tedy nevnímají jako absolutně otevřené, jako pojetí státu bez hranic.

35 Srov. Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*, c.d.; Collier, P., *Exodus. Jak migrace mění náš svět*, c.d.

nalejší realizaci liberálních principů.³⁶ Do etického rozvažování o omezení migrace chce zahrnout i cizince, ale na druhou stranu akceptuje i hodnocení důsledků, které z imigrace vyplývají pro obyvatele hostitelského státu, a zdůrazňuje nutnost existence státu jakožto instituce nezbytné pro záruku liberálních práv. Z těchto pozic pak obhajuje právo na omezení migrace.³⁷

Collier, přestože je ekonom, odmítá běžný etický rámec utilitarismu, který vychází z maximalizace užitku/zisku, a poukazuje na rozdíl mezi morálním právem, tedy morálním ospravedlněním omezení migrace, a legálním právem, tedy reálnou možností řídit migraci, jež vychází z legislativy států a mezinárodních úmluv.³⁸ Collier svou koncepci opírá o definici národní identity, protože podle jeho názoru jsou národy důležitými morálními jednotkami, jejichž existence zaručuje práva jejich občanům.³⁹ Určité míře migrace se nebrání, ale zároveň tvrdí, že její nadměrnost ohrožuje zachování bezpečnosti a stability státu nebo kulturních odlišností. Z tohoto předpokladu vyvozuje potřebu a morální oprávnění vhodné regulace, která rozlišuje mezi ekonomickými migranty a humanitárními uprchlíky a stanovuje migrační strop.

Oba tito zastánci pozice *hledačů* – jak Koudelka, tak Collier – tedy hájí omezování imigrace z důvodu ochrany liberálně-demokratického státu, který je v jejich očích garantem liberálních práv a svobod. Liberálně-demokratický stát by mohl být podle těchto autorů ohrožen například tím, že přijme imigranty, kteří mohou narušit jeho demokratickou správu. Demokratická správa státu však dle mého názoru může být slučitelná s mnohonárodnostními společenstvími, protože sdílená identita, solidarita a zájmy mohou vznikat také prostřednictvím identifikace s politickými institucemi a politickou praxí.⁴⁰ Doplnit se dá ještě argument J. Koudelky, že liberální demokracie by měla při omezování migrace brát v úvahu zájmy všech dotčených, tedy i cizinců, protože legitimizace vytváření hranic není ospravedlnitelná, pokud do tohoto procesu nejsou zahrnuti i cizinci, kterých se týká.⁴¹ Dalo by se samozřejmě uvažovat o tom, kterých cizinců se to týká větší měrou, a s ohledem na výsledky tohoto rozvažování pak stanovit rozdíly v právu na demokratickou účast.

V potaz je navíc třeba brát i to, že současné pojetí občanství je z velké části spojeno s nahodilostí narození, což je – z pohledu etiky – opět nedostatečné

36 Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*, c.d., s. 79.

37 Tamtéž, s. 13–14.

38 Tamtéž, s. 47; s. 52.

39 Tamtéž, s. 9; s. 23; s. 206.

40 Viz více např. Abizadeh, A., Does Liberal Democracy Presuppose a Cultural Nation? *American Political Science Review*, 96, 2002, No. 3, s. 500.

41 Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*, c.d., s. 137–138.

zdůvodnění obhajoby omezení migrace.⁴² J. H. Carens občanství v západních demokraciích přirovnává k privilegiím feudální třídy, protože zděděný status výrazně zvyšuje životní šance: „...současná sociální uspořádání nejenže poskytují velké výhody na základě narození, ale také tyto výhody upevňují tím, že legálně omezují mobilitu.“⁴³ Linda Bosniaková v této souvislosti tvrdí, že pokud upíráme imigrantům základní práva, vytváříme kastovní systém neslučitelný s demokratickými principy, neboť intervence v rámci migrační politiky institucionalizují kasty imigrantů.⁴⁴ Osobně se domnívám, že pokud nespojujeme občanství s rasou či etnicitou – což je zásadně neslučitelné s principy liberální demokracie –, je těžké, ba takřka nemožné obhájit omezení migrace, jestliže příchozí mají zájem o členství v majoritní komunitě.

Koudelka se také domnívá, že nutnou podmínkou fungování demokracie je jasná příslušnost lidí k nějakému státu, nepříliš proměnlivé členství a stálost dělení na občany a ne-občany.⁴⁵ Jako důvod uvádí jednak to, že velká míra fluktuace narušuje proces sebeurčení, jednak možnost, že ti, kteří vládou, postupně přestanou být identičtí s těmi, kterým má být vládnuto. Je možné namítnout, že imigrace může mít mnoho podob a velká část imigrantů nemusí, a pravděpodobně ani nebude, migrovat permanentně. Koudelka se ovšem obává také kulturních odlišností, které by mohly narušit fungování liberálních států v okamžiku, kdy by lidé, kteří v nich žijí, nesdíleli demokratické hodnoty. Proti tomu lze ovšem namítat, že neexistuje jasný doklad, že by tomu tak skutečně bylo. Navíc je třeba vzít v úvahu, že hodnotové žebříčky jsou proměnlivé i v rámci majoritní skupiny – a co bychom pak měli dělat se svými spoluobčany, kteří začnou smýšlet nedemokraticky? Vzájemnost a solidarita nemusí být nutně spjaté s občanstvím.

Jedním z dalších základních principů, na nichž stojí liberálně-demokratický stát jakožto garant ochrany liberálních práv a svobod, je – vedle demokratické správy – koncept suverenity. Právě na něj se Collier a Koudelka odvolávají při obhajobě omezování migrace. Během historického vývoje se ovšem ukázala nejen proměnlivost obsahu suverenity, ale i nejednotnost v jeho chápání.⁴⁶ Z tohoto důvodu je při obhajobě omezení migrace nutné jasně vymezit, v čem vlastně suverenity spočívá. V situaci neustále narůstající mezinárodní spolupráce a transnacionálních závislostí a vlivů vyvstává otázka,

42 Tedy z pohledu té etiky, která se snaží najít univerzalitu, a proto vyloučit taková morální pravidla, která zdůvodňujeme pouze ohledem na nějakou konkrétní pozici, lokální skupinu nebo osobní preference. Podrobněji viz např. Carens, J. H., *The Ethics of Immigration*, c.d., s. 226.

43 Tamtéž.

44 Viz příspěvek Lindy Bosniakové v: Carens, J. H., *Imigranti a právo na pobyt*, c.d., s. 64.

45 Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*, c.d., s. 118–119.

46 Georg Sørensen např. rozlišuje mezi moderním, postkoloniálním a postmoderním pojetím suverenity. Více viz v: Sørensen, G., *Stát a mezinárodní vztahy*. Přel. L. Cabada – Š. Waisová. Praha, Portál 2005, s.177–182.

nakolik je představa oprávněnosti existence suverénních států s uzavřenými hranicemi vůbec ještě udržitelná. Státní hranice totiž nejenže nejsou dostatečnou zárukou bezpečnosti, ale například ani ekologické regulace; rovněž snahy o eliminaci negativních projevů tržního hospodářství se v čím dál větší míře přesouvají na mezinárodní a globální úroveň. Národní stát by v této situaci už neměl být brán jako přirozená a absolutní společenská a politická forma moderního světa, protože dostatečně neodpovídá současné provázanosti světa a procesům globalizace.⁴⁷

Z těchto důvodů potřebujeme hledat takové pojetí etiky, které překračuje horizont suverenity lokálních společností.⁴⁸ Na národ se dá navíc pohlížet jako na imaginární společnosti, které je spíše představou než realitou, protože reálně nevykazuje znaky komunity, které využívá ke svému definování.⁴⁹ Nejen proto nelze udržet tezi, že národ je samostatnou jednotkou uzavřenou před vnějšími vlivy. Existují meziskupinové hranice, které nejsou totožné s hranicemi států, existují také přeshraniční vazby, komunity se proměňují, ovlivňují, jsou na sobě různým způsobem závislé apod. Teze o provázanosti světa vede k tomu, že pokud chceme uvažovat o spravedlnosti a dobrém či důstojném životě, nestačí tak činit jen z perspektivy lokálního společenství.

Dalším důvodem, kterým lze z pohledu globální perspektivy zpochybnit omezení migrace, je nahodilé rozmístění přírodních zdrojů, z něhož plyne bohatství jen některých národů.⁵⁰ Vzniklé nerovnosti jsou nezasloužené a instituce udržující tento stav můžeme vnímat jako nelegitimní a nespravedlivé.⁵¹ Jestliže dále uznáme morální nepřijatelnost rasismu nebo etnické diskriminace a jejich neslučitelnost se základními hodnotami a principy evropských liberálních demokracií, pak bychom měli promyslet také otázku nápravy historické nespravedlnosti, která je spojena například s dějinami kolonialismu.⁵² Na jednu stranu liberální státy prezentují univerzální normy, na druhou stranu výsledky fungování globální ekonomiky dosvědčují udržování nerovností. Tyto nerovnosti je možné rovněž spojit s liberálním konceptem občanství, protože rozděluje lidi podle územních či etnických

47 Viz např. Szaló, C., *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2007.

48 Singer, P., *Jeden svět. Etika globalizace*, c.d., s. 15.

49 Anderson, B., *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Doslov M. Procházka. Z anglického originálu přel. P. Fantys; verše Josého Rizala ze španělštiny přel. M. Uličný. Praha, Karolinum 2008.

50 Viz Beitz, Ch., *Political Theory and International Relations*. Princeton, Princeton University Press 1979, s. 136–143.

51 Viz Pogge, T., *World Poverty and Human Rights*. Cambridge, Polity Press 2002, s. 91–117.

52 Viz Fine, S., *Immigration and Discrimination*. In: Fine, S. – Ypi, L. (eds.), *Migration in Political Theory. The Ethics of Movement and Membership*. Oxford, Oxford University Press 2016, s. 125–150.

kritérií a vylučuje určité kategorie lidí z participace na výhodách a výsledcích globální ekonomiky.⁵³

Collier v této souvislosti tvrdí, že masová migrace je jen dočasnou reakcí na extrémní globální nerovnost, která v průběhu tohoto a následujícího století skončí. V argumentaci ani v závěrech, které z toho vyvozuje, se s Collierem neshodují. Domnívám se – spolu s Wallersteinem –, že důvodem, který povede k ukončení současného stavu globální ekonomiky, nebude proces mezinárodní migrace, který podle dostupných ekonomických ukazatelů globální nerovnost výrazným způsobem neovlivňuje, protože mechanismus zpětné vazby (realizovaný zejména v podobě remitencí) je příliš slabý.⁵⁴ Souhlasím také částečně s Koudelkou, který tvrdí, že chudobu a velké rozdíly v bohatství mezi státy nelze řešit jen vstřícnější migrační politikou. Z toho ovšem nevyplývá, že je nutné hledat pouze taková řešení, která by oslabila tendenci lidí opouštět načas nebo trvale svůj domov. Je přece možné podpořit obě cesty: jednak poskytnout pomoc lidem, kteří z nějakých důvodů opouštějí své domovy, a jednak řešit situaci v místě jejich původu tak, aby nebyli vnějšími okolnostmi nuceni k migraci. Na pomoc ekonomicky slabým státům je možné se dívat jako na cestu, jež vede k odstraňování nahodilostí nebo historické nespravedlnosti – jako na kategorický imperativ, jehož smyslem je prosazování globální spravedlnosti.⁵⁵

Snaha o naplňování vybraných principů globální spravedlnosti může být prostředkem, jenž nám umožní, abychom se přiblížili k ideálu etiky migrace, tedy k zajištění svobody pohybu a k otevřenosti hranic. Podle mého názoru není v žádném případě nutné odmítat například svobodu pohybu jen proto, že v tuto chvíli je příliš náročné realizovat koncepci globální spravedlnosti, které ji obhajují – může být přece upravována alespoň podle reálných možností dané situace. Souhlasím s Peterem Singerem, který tvrdí, že v současnosti převažují morální povinnosti vůči cizincům nad povinnostmi, které máme k našim spoluobčanům, protože snížit počet lidí žijících v absolutní chudobě je naléhavější než snížit počet lidí v relativní chudobě.⁵⁶ Zároveň také tvrdím, že je nutné nestavět znevýhodněné proti sobě.

53 Wallerstein, I., *Utopistika. Historické rozhodování ve 21. století*. Přel. R. Pěveřtil. Praha, Intu 2006.

54 Tamtéž, s. 240–241.

55 Viz např. argumentace Ch. Beitze (*Political Theory and International Relations*, c.d.) a mnoha dalších autorů.

56 Singer, P., *Jeden svět. Etika globalizace*, c.d., s. 146.

3. Závěr: postoj „vítačů“

Na základě Hříbkových kritérií můžeme dle mého názoru zařadit mezi *vítače* například Michaela Dummetta nebo Josepha Carensa. Vedle stručného popisu přístupů obou autorů, se kterými se shoduji, níže rozvinu jak vybrané argumenty vycházející z univerzalistického individualismu, které mají blízko k deontologickému přístupu, tak argumenty, které se opírají o princip rovného zvažování zájmů⁵⁷ a slouží k obhajobě svobody pohybu a konceptu otevřených hranic.⁵⁸ V tomto ohledu mi jde v podstatě o přístup, který je obsažen už v principech klasického liberalismu: instituce, které omezují člověka, jsou nelegitimní, pokud nedokáží vymáhaná omezení dostatečně ospravedlnit, tedy obhájit jejich legitimitu buď v konkrétní společenské situaci, anebo principiálně.⁵⁹ Proto budu také sledovat oba typy analýz, které rozvíjejí výše jmenovaní autoři, a to v kontextu (ne)možnosti morálního ospravedlnění omezení migrace a rozsahu práva na imigraci v liberální demokracii. Přitom budu vycházet ze základního předpokladu, že koncept liberální demokracie v dějinách myšlení jednoznačně stojí na definici člověka jako osoby, která je potenciálně rozumná a má základní práva. Tato práva mimo jiné zaručují, že jednotlivci si jsou morálně rovni.

Carens ve svém textu *Imigranti a právo na pobyt* hájí pozici, která je v souladu s mými východisky: „Právo státu kontrolovat imigraci není absolutní a neexistuje bez upřesnění, dokonce i když je akceptujeme jako základní premisu.“⁶⁰ Carens nejprve přijímá *realistický rámeček*, protože vychází z pojetí demokratického uvažování jako praxe, v níž různí lidé s odlišnými postoji hledají spojující základ, který není založen pouze na společných zájmech, ale také na sdíleném pohledu na to, co je správné.⁶¹ Takto můžeme v dialogu obhájit také tezi, že restriktivní kontrola přistěhovalectví je neslučitelná se základními demokratickými a liberálními zásadami. Tato pozice v podstatě vychází z univerzalistického individualismu, který je spojený s principy svobody a rovnosti a se závazkem respektovat základní lidská práva. Univerzalita pojmáná v tomto smyslu znamená, že při odůvodňování legitimizace morálních pravidel nemůžeme upřednostňovat žádnou pozici nebo lokální

57 Při využití principu rovného zvažování zájmů, jej nepovažuji jako Singera za kritérium určující obecný rozsah morálky, ale za kritérium určující správné nebo platné morální jednání (platnost určité morálky, v tomto případě morálky spojené s principy liberalismu). Viz více k tomuto vymezení: Düwell, M., *Filosofické předpoklady praktické etiky Petera Singera*. Přel. A. Tesková. In: Jirsa, J. et al., *Přístupy k etice III*. Praha, Filosofia 2016, s. 95–102.

58 V tomto ohledu nebudu zcela popírat právo státu na omezení migrace. Budu spíše plédat pro redukci jeho rozsahu a obhajovat ideál svobody pohybu a otevřených hranic.

59 Srov. Chomsky, N., *Jakými tvory jsme?* Přel. J. Zlatuška. Praha, Academia 2018, s. 61; s. 63.

60 Carens, J. H., *Imigranti a právo na pobyt*, c.d., s. 43.

61 Tamtéž, s. 11.

skupinu a při formulování morálních úsudků je třeba překračovat osobní preference.⁶²

Liberalismus vycházející z těchto předpokladů stojí na hodnotách a principech individualismu, svobody, rovnosti a tolerance, které posléze vyústí v závěr, že všichni lidé mají stejnou morální hodnotu, a jsou si tedy v tomto ohledu rovni. Z tohoto důvodu je třeba zahrnout do morálního rozvažování jak občany hostitelského státu, tak cizince. Podle Carensa všechny liberální demokracie společně sdílejí určité důležité principy a hodnoty, které omezují rozsah akceptovatelných politik.⁶³ Rozhodující roli mezi těmito principy hraje především základní lidská práva, která vyplývají ze statusu osoby jakožto lidské bytosti. Z uplatnění těchto principů a hodnot plyne povinnost poskytovat imigrantům základní práva a ochranu – bez ohledu na jejich status –, což vede k omezování restriktivní imigrační politiky.

Tento principiální postoj má blízko k pozici jakéhosi (nejen) migračního kategorického morálního imperativu, který bychom mohli v oblasti morální filosofie odvodit z Kantových myšlenek. Také Koudelka, představitel *hledačů*, pracuje ve svém textu s modifikovanou verzí *dobré vůle*, což je jeden z důležitých pojmů Kantovy etiky, přičemž se odvolává rovněž na Kantem definované *právo na pohostinnost*.⁶⁴ Vposledu však dospívá k jinému pojetí než Kant. Koudelka například tvrdí, že Kant dostatečně nezohledňuje důsledky přijímání uprchlíků nebo všeobecně migrace, přičemž pomíjí, že Kantův etický systém je založen právě na důsledném odmítání konsekvencialismu. Odmítá také Kantovo upřednostnění záměru jednajícího před následkem jeho konání, neboť dostatečně nezohledňuje, že královecký filosof do svého kategorického imperativu zahrnuje také motivaci jednajícího. Koudelka podle mne popírá Kantův kategorický imperativ také tehdy, když tvrdí, že nárok na přijetí ekonomických a jiných imigrantů vykazuje menší naléhavost než nárok těch, kteří jsou pronásledováni nebo bez státní příslušnosti.⁶⁵ Kant totiž v oblasti morálních úvah hájí rovnost mezi lidmi, hodnota lidství je podle jeho názoru v každém ohledu nezcizitelná. Kant kritizuje instrumentalismus v mravním rozvažování: s druhým člověkem máme vždy jednat jako s účelem o sobě, a nikoliv jako s prostředkem.⁶⁶

62 Viz také Singer, P., *Spisy o etickom životě*. Přel. I. Viskupová. Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2008.

63 Carens, J. H., *Imigranti a právo na pobyt*, c.d., s. 20–21.

64 Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*, c.d., s. 49–55.

65 Tamtéž, s. 193.

66 Viz druhá formulace kategorického imperativu: „Jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel, nikdy pouze jako prostředek.“ Kant, I., *Základy metafyziky mravů*. Přel. L. Menzel. Vydání třetí. Praha, OIKOYMENH 2014, s. 48.

Když Kant hovoří o všeobecné pohostinnosti, vznáší naléhavý apel, aby s cizincem nebylo nakládáno jako s nepřitelem, protože cizinec má přirozené právo návštěvní, vyplývající z práva na společné vlastnění zemského povrchu a možnosti ho užívat. Kant uvádí, že příchozí má právo „nabídnout se za společníka“, a dodává, že „žádný člověk nemá původně víc práva být na nějakém místě země než jiný člověk“.⁶⁷ Kant píše, že nikomu nepatří konkrétní část zemského povrchu, současně ale uvádí, že stát může bránit ve vstupu na své území těm cizincům, kteří by pro něj představovali riziko. Ideu světoobčanského práva Kant považuje za nutný doplněk nepsaného kodexu státního i mezinárodního práva, stejně jako za nutný doplněk veřejného lidského práva vůbec.⁶⁸ Idea světoobčanského práva se pro něj zároveň stává nezbytnou podmínkou věčného míru.

Právu na pohostinnost je navíc u Kanta nadřazeno ještě právo na azyl, protože podle jeho názoru není možné uvést člověka do situace, ve které nelze přežít. I kdybychom tedy odhlédli od kategorického imperativu a drželi se jen práva na pohostinnost a azyl, přesto nás Kantovy úvahy povedou k obhajobě určité podoby otevřených hranic. Liberální demokracie mají ze samé své podstaty k tomuto pojetí etiky blízko: „Politicky by se dokonce dalo tvrdit, že naše liberálně-demokratické státy jsou na morální svěbytnosti každého člověka vystavěné. Kantovská úcta a respekt k vnitřní hodnotě jednotlivce tu nabírají formu silné a rozsáhlé koncepce lidských práv.“⁶⁹ Z těchto důvodů také tvrdím, že Kantova pozice by neměla být řazena mezi argumentaci *hledačů*, neboť je zcela v souladu s pozicí *vítačů*.

Pokud se přesuneme ke zvažování důsledků migrace, domnívám se, že nás to v etické oblasti nutně nevede k odmítnutí ideálu svobody pohybu a otevřených hranic. Nesouhlasím s Koudelkou, který se – s odvoláním na to, že studie dopadů migrace naznačují její problematické důsledky – domnívá, že je správně adekvátně omezit ideál, kterým je zajištění svobody pohybu a otevřenost hranic, tedy nejen to, jak je tento ideál uskutečňován.⁷⁰ Jsou snad problematické dopady migrace skutečně dostatečným důvodem k omezení ideálu svobody pohybu a otevřenosti hranic, když sám autor tvrdí, že nelze jednoznačně určit dopady všech negativních a pozitivních důsledků imigrace? Pokud se budeme pohybovat v rámci úvah preferenčního utilitarismu

67 Kant, I., K věčnému míru. Filosofický projekt. In: týž, *K věčnému míru. Filosofický projekt. O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi.* Přel. K. Novotný – P. Stehlíková. Praha, OIKOYMENH 1999, Druhý oddíl, který obsahuje definitivní články k věčnému míru mezi státy, s. 24.

68 Tamtéž, s. 25.

69 Cibik, M., Kant v současné etice a politické teorii. In: Jirsa, J. et al., *Přístupy k etice III*, c.d., s. 152.

70 Koudelka, J., *Imigrace a liberalismus. Dopady migrace, teorie a možná řešení*, c.d., s. 189.

a uplatníme jeho „princip rovného zvažování zájmů“ – a tedy našim mravním úvahám a zájmům budeme přikládat stejnou váhu jako zájmům těch, jichž se naše jednání dotýká –, opět nahlédneme z etické perspektivy důvody k přehodnocení možnosti omezení migrace.⁷¹ Můžeme pak uvážit, zda se právo vstupu na území nějakého státu skutečně musí týkat pouze podmínek udělení azylu, a zda ho není možné – například v případě ochrany souboru základních lidských zájmů – vztahovat také k environmentální či ekonomické migraci.⁷² Zachování základních zájmů má totiž z hlediska „principu rovného zvažování zájmů“ větší důležitost než například omezení migrace kvůli zachování blahobytu místní komunity.

Přístup uplatňující „princip rovného zvažování zájmů“ je slučitelný také s Dummettovou pozicí. Dummett se v knize *O přistěhovalectví a uprchlících* z hlediska sociální, politické a morální perspektivy zabývá uprchlictvím, přistěhovalectvím a kritikou rasismu a rasové politiky.⁷³ Rozvíjí argumentaci, jejímž cílem je obhájit povinnost státu pomáhat jedincům v nouzi. Tato povinnost vyplývá z nutnosti zachovávat princip lidské důstojnosti. Právo odmítnout cizince je sice do této koncepce dosaditelné, ale Dummett zároveň ukazuje jeho limity. V této souvislosti upozorňuje mimo jiné na meze koncepcí, jejichž zastánci zdůrazňují, že národ má právo nebyť přečíslen. Uvádí, že možnost přečíslení je například v tuto chvíli nejistá, a rozhodně ji tedy nelze využívat jako argument odůvodňující přijímání jen malého počtu přistěhovalců.⁷⁴ Na příkladu britské migrační politiky pak Dummett dokládá, že právo odmítnout cizince může být ve skutečnosti motivováno rasismem a xenofobií, protože na Britských ostrovech byly součástí migrační politiky i předsudky, které se časem ukázaly jako mylné.⁷⁵ Podle Dummetta jsou rasismus a xenofobie v rozporu s hodnotami a principy společností, které se hlásí k liberální demokracii. Není tedy možné morálně ospravedlnit migrační politiku, která je jimi motivována, což je rovněž v souladu s mou výše uváděnou tezí, že předsudky a negativní postoje spojované s rasou či etnicitou, ale i s náboženstvím jsou neslučitelné s principy liberální demokracie.

71 Více k preferenčnímu utilitarismu viz Singer, P., *Spisy o etickom žítí*, c.d.; nebo též, *Practical Ethics*. Third Edition. Cambridge, Cambridge University Press 2011.

72 Viz např. Oberman, K., *Immigration as a Human Right*. In: Fine, S. – Ypi, L. (eds.), *Migration in Political Theory. The Ethics of Movement and Membership*, c.d., s. 32–56; nebo Tan, K.-Ch., *Borders: Immigration, Secession and Territory*. In: též, *What is this Thing Called Global Justice?* London–New York, Routledge 2017, s. 108–109.

73 Dummett, M., *O přistěhovalectví a uprchlících*. Přel. S. Ficová. Praha, Filosofía 2016.

74 Více viz tamtéž, s. 37; s. 41; s. 74.

75 Také dějiny americké imigrace ukazují existenci silné korelace mezi rasou a legalizací – např. pro Čiňany a Mexičany platila při vstupu do USA podle migračních zákonů v letech 1875 a 1882 přísnější kritéria než pro imigranty z Evropy. Viz příspěvek Mae M. Ngaiové v: Carens, J. H., *Imigranti a právo na pobyt*, c.d., s. 47–51.

Souhlasím také s Carensovým názorem, že pokud svoboda pohybu neohrožuje svobodu druhých, je nutné ji chránit, a že z přijetí rovnocenné morální hodnoty všech lidí vyplývá i určitý závazek k udržení hospodářské, sociální a politické rovnosti.⁷⁶ Nejen na základě analýzy tohoto postoje, ale i všech dalších výše předložených důvodů a argumentů se domnívám, že liberální stanovisko k migraci musí být z pohledu morální filosofie založeno na univerzalistické hodnotě globální svobody a rovnosti, která je slučitelná jak s *univerzalistickým individualismem*, tak s principem *rovného zvažování zájmů*. Důsledkem přijetí této hodnoty je uznání morálního práva na imigraci, které zpochybňuje morálně arbitrární fakt příslušnosti k jednotlivým státům, jenž ve skutečnosti znamená potvrzení zásadní nerovnosti mezi lidmi, která je často výsledkem historických nespravedlností. Toto morální právo navíc reflektuje pokračující procesy globalizace, které zpochybňují tradiční představu o suverenitě vzájemně nezávislých států.

SUMMARY

The Moral Limits to Restricting Migration in a Liberal Democracy

The author addresses the moral issues connected to the restriction of migration. He responds to the publications of note dealing with migration that have been published in the Czech milieu in the last years (both translations and titles by domestic authors), and that either contain a normative argument or can be explicitly applied to the field of ethical thinking.

In the text, a polemic is conducted above all with particularistic collectivism and its defense of various forms of restrictions on migration and the legitimacy of the existence of sovereign states that have the right to close their borders. Working from the position of liberalism, which is associated with the concept of the liberal-democratic state, the author raises objections to this approach. The conclusion of the article is dedicated to an analysis and defense of the benefits that result from the opening of borders.

Keywords: liberalism, migration, moral philosophy, restriction of immigration, open borders

---

76 Carens, J. H., *The Ethics of Immigration*, c.d., s. 227–228.

ZUSAMMENFASSUNG

Morale Grenzen der Migrationsbeschränkung in liberalen Demokratien

Der Autor befasst sich mit Fragen der Moral im Zusammenhang mit der Migrationsbeschränkung. Dabei reflektiert er wichtige Publikationen zum Thema Migration, die in den letzten Jahren im tschechischen Umfeld erschienen sind (Übersetzungen und Werke tschechischer Autoren), und die entweder normative Argumentationen enthalten oder ausdrücklich auf den Bereich ethischer Überlegungen bezogen werden können.

Die Polemik im Text bezieht sich insbesondere auf den partikularistischen Kollektivismus, der unterschiedliche Formen der Migrationsbeschränkung enthält und auf die Legitimität der Existenz souveräner Staaten verweist, die das Recht haben, ihre Grenzen zu schließen. Gegen dieses Konzept erhebt der Autor Einwände aus der Position des Liberalismus, der mit dem Konzept des liberal-demokratischen Staates verbunden ist. Der Schluss der Abhandlung ist der Analyse und der Verteidigung des Nutzens gewidmet, der sich aus der Öffnung der Grenzen ergibt.

Schlüsselwörter: Liberalismus, Migration, Moralphilosophie, Immigrationsbeschränkung, offene Grenzen